

Nr 68.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juni 1945 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skador till följd av Tämnares översvämning m. m.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 20 april 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 278, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Bidrag till ersättning för skador genom Tämnares översvämning för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 225 000 kronor.

Sedan ett tjugotal år tillbaka pågå undersökningar för genomförande av ett företag för reglering av vattenståndet i sjön Tämnares och dess avlopp m. m. i Uppsala och Västmanlands län, avseende att bereda möjlighet till bättre torrläggning och råda bot mot översvämningar å stora odlade och oodlade områden belägna kring eller för sin torrläggning beroende av dessa vattendrag. Genom beslut av 1933, 1938 och 1941 års riksdagar har medgivits, att till bestridande av kostnaderna för nämnda undersökningar, vilka utföras av statens lantbruksingenjör i Västmanlands län H. Welin-Berger, finge från statens avdikningsanslag anvisas tillhoppa högst 71 000 kronor (motion II: 53/1933; r. skr. nr 156/1933, prop. nr 179/1938; r. skr. nr 184/1938, prop. nr 60/1941 punkt 2; r. skr. nr 98/1941). Vidare har Kungl. Maj:t i proposition nr 105 punkt 2 till årets riksdag föreslagit, att från samma anslag ett belopp av ytterligare högst 10 000 kronor måtte anvisas för ändamålet.

Under år 1944 inträffade synnerligen omfattande och långvariga översvämningar av Tämnares, varigenom de kring sjön och dess avlopp liggande markerna tillfogades skador i betydande utsträckning. Med anledning härav ha ordföranden i sjön Tämnares sänkingsföretag Joel Jansson, m. fl., i skrivelse i augusti 1944 till Kungl. Maj:t hemställt, att ersättning av statsmedel måtte tillerkännas de jordbrukare, som sålunda åsamkats ekonomiska förluster. Sökandena ha tillika anhållit, att undersökningsarbetena rörande regleringsföretaget omedelbart måtte slutföras samt att själva företaget måtte givas en sådan angelägenhetsgrad, att detsamma med minsta möjliga tidsutdräkt kunde komma till utförande. Härjämte har Uppsala läns

hushållningssällskap i skrivelse den 5 januari 1945 gjort framställning i enahanda syften. Över framställningarna ha infordrade utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen, statskontoret och riksräkenskapsverket. Lantbruksstyrelsen har tillika överlämnat yttranden av lantbruksingenjören H. Welin-Berger samt länsstyrelserna i Uppsala och Västmanlands län. Vid länsstyrelsernas yttranden ha fogats yttranden av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott ävensom vissa genom länsstyrelsernas försorg verkställda utredningar. Slutligen har ett antal av sökandena till Kungl. Maj:t inkommit med en den 14 april 1945 dagtecknad skrift i ärendet.

Beträffande antalet skadelidande samt skadornas uppskattade värde torde få hänvisas till nedan intagna, på grundval av nyssnämnda utredningar gjorda sammanställning.

Socken	Antal skadelidande	Skadans uppskattade värde, kronor
Uppsala län:		
Björklinge	28	23 875
Tierp.....	59	50 487
Västmanlands län:		
Harbo	108	179 963
Östervåla	39	64 097
Summa	234	318 422

Av utredningarna inhämtas vidare rörande skadornas omfattning å de av ifrågavarande jordbrukare innehavda fastigheterna bland annat följande. Beträffande Björklinge och Tierps socknar kunde av en areal om cirka 1 500 hektar åkerjord bortåt 60 hektar på grund av översvämningarna överhuvud taget icke bliva föremål för brukning under våren 1944, medan på hösten samma år icke mindre än omkring 700 hektar voro översvämmade. I Harbo socken blevo av cirka 2 000 hektar åkerjord omkring 460 hektar vattenskadade, varjämte nära 330 hektar icke kunde brukas under år 1944 till följd av översvämningarna. Vad angår Östervåla socken medförde översvämningarna skador å vårsäd på 190 hektar mark samt å vallar om cirka 110 hektar. Den totala arealen åkerjord å i sistnämnda socken berörda fastigheter har angivits till omkring 1 100 hektar.

I fråga om de skadelidande jordbrukarnas ekonomiska ställning torde jag få hänvisa till vad handlingarna i ärendet därom innehålla. Här torde beträffande nämnda förhållanden sammanfattningsvis endast få återgivas följande.

Såsom framgår av förut intagna sammanställning har ersättning på grund av ifrågavarande översvämningar ifrågasatts skola utgå till 234 jordbrukare. För bedömande av dessas ekonomiska ställning ha genom respektive länsstyrelser försorg införskaffats utredningar angivande dels de av ifrågavarande jordbrukare innehavda fastigheternas hela areal åkerjord, dels och beträffande flertalet av samma jordbrukare dessas taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt år 1944 och behållna förmögenhet den 31 december 1943. Av de i förstnämnda hänseende lämnade uppgifterna framgår, att fas-

tigheternas åkerareal i cirka 85 fall uppgår till 10 hektar eller mindre, medan samma areal i ett hundratal fall upptagits till 10—25 hektar. I blott 13 fall har åkerarealen angivits vara 50 hektar eller däröver samt i 6 av dessa fall över 100 hektar. De skadelidande torde sålunda i stort sett vara att betrakta såsom innehavare av mindre eller medelstora jordbruk. Detta bekräftas även av nyssnämnda uppgifter rörande jordbrukarnas i fråga inkomsttaxering år 1944 och behållna förmögenhet den 31 december 1943. Sagda uppgifter giva nämligen vid handen, att inkomsten i blott ett relativt litet antal fall — cirka 35 — överstigit 5 000 kronor och därav blott i några fall 10 000 kronor. Det övervägande flertalet eller omkring 180 jordbrukare har haft en inkomst av 1 000—5 000 kronor. Av nämnda grupp har i ungefär 100 fall inkomsten legat mellan 1 000—3 000 kronor. Uppgift beträffande inkomsttaxeringen saknas emellertid i cirka 15 fall. Vad åter angår uppgifterna om de skadelidandes behållna förmögenhet den 31 december 1943 utvisa dessa uppgifter en något större variation i jordbrukarnas i fråga förmögenhetsställning. Å ena sidan har sålunda i 7 fall icke någon förmögenhet eller brist angivits föreligga, medan å andra sidan förmögenheten i ett tiotal fall uppgivits till omkring 50 000 kronor eller däröver och i ett fall till ej mindre än 138 000 kronor. I fråga om huvuddelen av de skadelidande har förmögenheten upptagits till belopp mellan 0—30 000 kronor, fördelat på grupperna 0—5 000, 5 000—10 000 och 10 000—30 000 kronor med respektive omkring 25, 35 och 70 fall. Ej heller i nu förevarande hänseende har emellertid uppgift lämnats beträffande samtliga de skadelidande.

Föredraganden, statsrådet Rubbestad, har i ärendet anfört och föreslagit följande:

»Såsom lantbruksstyrelsen framhållit ha sedan åtskilliga tiotal år tillbaka översvämningar av Tämnares inträffat så gott som årligen. Med anledning härav ha undersökningar påbörjats rörande reglering av vattenståndet i nämnda sjö och dess avlopp. Genom en dylik åtgärd skulle möjlighet beredas till bättre torrläggning och förhindras översvämningar av stora odlade och oodlade områden, vilka äro belägna kring eller för sin torrläggning beroende av ifrågasvarande vattendrag. I allmänhet ha visserligen skadorna icke varit av större omfattning och varaktighet, men ett undantag härifrån utgöra de skador, som uppkommit till följd av föregående års översvämningar. Enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen blevo nämligen översvämningarna nämnda år av osedvanligt stor omfattning och långvarighet och uppgingo skadorna enligt verkställda värderingar till icke mindre än 318 422 kronor.

I de nu föreliggande framställningarna har hemställts om understöd av statsmedel till de jordbrukare, som lidit ekonomiska förluster på grund av föregående års översvämningar. Med hänsyn till översvämningarnas svårartade karaktär ävensom till vad i ärendet upplysts angående de drabbade jordbrukarnas ekonomiska förhållanden finner jag i likhet med de hörda myndigheterna skäligt, att staten åtminstone i viss utsträckning bidrager till de lidna förlusternas täckande. Härför talar även den omständigheten, att — såsom i ärendet jämväl framhållits — de inträffade översvämningarna torde komma att inverka försämrande på kommande års skördemöjligheter. Jag vill i detta sammanhang tillika erinra om att Kungl.

Maj:t tidigare för årets riksdag framlagt förslag om understöd av statsmedel i ett med det förevarande i viss mån likartat fall. Jag syftar härvid på de i propositionen nr 144 upptagna förslagen om anvisande av medel till understöd i vissa fall på grund av hagelskador.

Beträffande grunderna för det ifrågasatta statsunderstödet ha remissmyndigheterna varit av delade meningar. Ehuru vissa skäl kunna åberopas för lantbruksstyrelsens ståndpunkt anser jag mig likväl icke kunna tillstyrka att full ersättning lämnas. Emellertid torde med hänsyn till att möjligheter i förevarande fall icke torde ha förefunnits att skydda sig mot skadorna samt i betraktande av omständigheterna i övrigt ett högre understöd böra lämnas än i nyssberörda proposition förordades till hjälp åt dem, som lidit skador på grund av hageloväder. Vidare bör iakttagas, att den enskilde jordbrukarens behov av understöd åtminstone i viss utsträckning bör bliva avgörande för understödets storlek. I överensstämmelse med dessa allmänna synpunkter har jag kommit till den uppfattningen, att det av riksräkenskapsverket framlagda förslaget innefattar en lämplig lösning av förevarande spörsmål. Understöd torde sålunda böra utgå till samtliga sökande med 50 procent av den summa, vartill skadorna uppskattats, samt därutöver efter behovsprövning med ytterligare högst 40 procent av nämnda summa. Det högsta belopp, varmed understödet skulle kunna utgå i det enskilda fallet, bör följaktligen bliva 90 procent av skadornas uppskattade värde.

Med utgångspunkt från dessa grunder för lämnande av understöd synes kunna beräknas, att ett belopp av i runt tal 225 000 kronor blir erforderligt för ändamålet. Ett anslag av nämnda storlek synes därför böra anvisas under nionde huvudtiteln å riksstaten för budgetåret 1945/46. Anslaget, som bör benämnas Bidrag till ersättning för skador genom Tämnares översvämning, synes böra givas karaktär av reservationsanslag. Därest riksdagen skulle anvisa medel för förevarande ändamål, torde det sedermera få ankomma å Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter beträffande grunderna för dispositionen av anslaget, vilket synes böra fördelas genom lantbruksstyrelsens försorg.

Det i ärendet uttryckta önskemålet att undersökningarna rörande Tämnares reglering måtte snarast bringas till sitt slut synes i möjligaste mån böra tillmötesgå och jag förutsätter att — sedan riksdagen tagit ståndpunkt till de i propositionen nr 122 framlagda förslagen rörande torrlägningsverksamhetens omorganisation — möjligheter skola kunna beredas för ifrågasvarande undersökningars snabba slutförande.

Vad angår frågan om det blivande regleringsföretagets utförande kan detta spörsmål icke lämpligen upptagas till behandling i nu förevarande sammanhang.»

Utskottet.

Av föreliggande proposition framgår att sedan lång tid tillbaka översvämningar av Tämnares inträffat så gott som årligen och att dessa varit av osedvanligt stor omfattning och långvarighet under år 1944, då skadorna enligt verkställda beräkningar uppgingo till icke mindre än 318 422 kronor.

På grund av därom gjorda framställningar har i propositionen äskats statsmedel till en hjälpaktion för de jordbrukare som drabbats av nämnda skador. Föredragande statsrådet har funnit vidtagandet av en dylik åtgärd skäligt med hänsyn till översvämningarnas svårartade karaktär ävensom till vad i ärendet upplysts angående ifrågavarande jordbrukares ekonomiska förhållanden. Utskottet delar denna föredragandens uppfattning och vill följaktligen tillstyrka att staten åtminstone i viss utsträckning må bidra till de år 1944 uppkomna förlusternas täckande. De i propositionen föreslagna grunderna för det ifrågasatta statsunderstödet finner utskottet lämpligt avvägda. Utskottet har heller ingen erinran att framställa mot det för ändamålet beräknade anslagsbehovet av 225 000 kronor.

Utskottet hemställer sålunda,

att riksdagen må till *Bidrag till ersättning för skador genom Täcknarens översvämning* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 225 000 kronor.

Stockholm den 8 juni 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

ABEL ANDERSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 65.